

Възстанието почнало отъ балканскитѣ кули, чиито владѣтели, потомци на Симеонови сътрудници, били почти независими въ непристъпнитѣ си скривалища⁴; при това, тѣ се намирали въ приятелски връзки съ отвѣждуванскитѣ кумани. На чело на недоволнитѣ застанали двамата братя *Теодоръ* и *Асенъ* съ прѣкоръ Бѣлгунъ, владѣтели на кулитѣ Търново и Трепезица на Янтра⁵. Главнитѣ характерни черти на Асена били предприемчивостъ и неустрашимостъ; по-стариятъ му братъ се отличавалъ по-скоро съ дипломатически, отколкото съ воененъ талантъ. Тѣ водѣли своето потекло отъ предишнитѣ царе, а именно, както изглежда, отъ преславскитѣ царе⁶, отъ което се обяснява уважението, съ което се отнасяли къмъ тѣхъ боляритѣ. Тѣ като императорски васали всѣка година се явявали въ византийския дворъ съ 60 до 100 коня. Селянитѣ били готови да взематъ страната на възстаницитѣ, защото финанситѣ на Исака били много разстроени поради войната съ норманитѣ и поради праздненствата по случай неговата сватба и тъкмо заради това данѣцитѣ се събирали съ много голѣма строгостъ. За да иматъ предлогъ за възстание, презъ пролѣтѣта 1186 г. братята заминали за Кипсели (сега Ипсала въ южна Тракия) въ императорския дворъ съ молба да бждатъ приети въ войската, като имъ се отстъпи съ императорски хрисовулъ нѣкакво си старо имение въ Балкана. И въ дветѣ тия искания имъ било отказано. Тогава тѣ заплашвали, че сънародницитѣ имъ ще възстанатъ; особено Асенъ говорилъ толкозъ рѣзко, че чичото на императора, севестократорътъ Иванъ заповѣдалъ да му ударятъ една плесница. Не ги арестували, защото византийцитѣ, заслѣпени отъ победата си надъ норманитѣ, не придавали голѣмо значение на цѣлата тази работа⁷.

Като се върнали въ родното си мѣсто, братята поканили много боляри, духовни лица и простъ народъ за освещаването на църквата Св. Димитъръ въ Търново, построена отъ тѣхъ и следи отъ която и до днесъ още личатъ подъ Трапезица. На това праздненство е могло незабелязано, открито да се обяви превратътъ. Архиепископъ Василий, който билъ заедно съ братята, презъ време на службата по освещаването провъзгласилъ, какво по воля Божия българитѣ трѣбва да свалятъ отъ себе си дългогодишното иго и да си извоюватъ отново предишната свобода, коронясалъ при високитѣ радостни викове на присѣтствуващитѣ по-стария братъ *Теодоръ* съ златна корона, като царъ на българи и гърци, и наметналъ на него багреница и му обулъ червени ботуши — знакове на императорско достоинство. Следъ това Теодоръ, както въ 1073 г. Константинъ Бодинъ, приелъ името *Петъръ* или *Колопетъръ*, съ което име по-сетне го наричали. Съ приемането на титлата „царъ на българи и гърци“ и името Петъръ той явно показалъ, че се счита законенъ наследникъ на великия Симеона и на светия му синъ. Отъ тогава вече като царъ почналъ да дарява и обещава имоти и права на боляритѣ. Василий останалъ като самостоенъ патриархъ на новата държава⁸.

Възстаницитѣ незабавно преминали отъ Търново къмъ Преславъ — главния балкански градъ и старата столица на царството, но понеже обсадата имъ се показала твърде продължителна, тѣ потеглили къмъ Тракия. Императорътъ излѣзълъ срещу тѣхъ и сполучилъ поради гжстата мъгла въ нѣколко само малки битки да разбие българитѣ въ балканскитѣ проходи. Предводителитѣ съ незначителни остатъци отъ войската си избѣгали отвѣждъ Дунава при куманитѣ. Възстанието се разширило само по Източния Балканъ. Исака смѣтналъ всичко за свършено и дори не счелъ за нужно да завземе крепоститѣ и да поиска заложници, но се задоволилъ само съ това, че изгорилъ кръстцитѣ по нивитѣ и после се върналъ съ триумфъ въ столицата (лѣтото 1186 г.).